

Grammaticaonderwijs: het oude zeer

VALERIE VAN VOOREN EN FILIP DEVOS

Zowel bij de leerkrachten Nederlands als bij de leraren Frans klinkt onvrede over de gebrekkige taalbeheersing van leerlingen. Men bedoelt vooral woordenschat, spelling en zinsstructuur. Vooral bij het begin van het secundair onderwijs klinkt de onvrede luid. Men wijt een en ander wel eens aan de overaccentuering van de communicatieve taalvaardigheid en het gebrek aan grammatica.' Aan het woord: de Vlaamse onderwijsminister Frank Vandenbroucke in zijn toespraak 'De lat hoog voor talen in iedere school' op 28 september 2006 bij de Startdag van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) in Brussel. Vandenbroucke vervolgde even later: 'Nochtans moet er gewoon evenwicht zijn tussen communicativiteit en aandacht voor taalstructurele elementen. Communicatief talenonderwijs is niet alleen perfect te verzoenen met aandacht voor taalstructurele elementen, beide elementen moeten gewoon samengaan wil het onderwijs renderen.' De 'pendel in het midden', dus.

Een verkennend, want kleinschalig onderzoek naar het grammaticaniveau van laatstejaarsleerlingen in Vlaanderen en Nederland toont aan dat die pendel anno 2008 zeker niet in het midden hangt. Grammaticaonderwijs blijft met andere woorden een oud zeer...

Onderzoeksvragen en methodologie

Om na te gaan hoe het gesteld is met de grammaticale kennis van het Nederlands werd een grammatica-

test afgenomen bij 359 laatstejaarsleerlingen secundair onderwijs in Vlaanderen en Nederland. Het onderzoek beperkte zich tot de richtingen ASO (algemeen secundair onderwijs) en VWO (voortgezet wetenschappelijk onderwijs), omdat leerlingen uit deze richtingen vaak doorstromen naar hogescholen en universiteiten. Het lessenpakket van ASO- en VWO-leerlingen bevat bovendien meer grammatica dan dat van leerlingen in andere richtingen. De variabelen in de doelgroep waren: man versus vrouw, leerlingen die Latijn volgen versus leerlingen die dat niet doen, Vlaanderen versus Nederland, en ten slotte (voor Vlaanderen) college (katholiek onderwijs) versus atheneum (gemeenschapsonderwijs).

De test zelf bevatte vier onderdelen: spelling van woorden, vervoeging van werkwoorden, benoeming van woordsoorten en zinsontleding. De test werd samengesteld uit oefeningen uit bestaande examens en handboeken en werd door de leraren zelf beoordeeld als zijnde reëel, i.e. de test bevatte vragen die het niveau van de eindtermen weerspiegelen.

Met deze test konden drie pertinente vragen beantwoord worden: (1) worden de eindtermen bereikt?, (2) waar liggen de grootste probleemgebieden? en (3) hoe verhouden de resultaten zich afhankelijk van de vier bovenvermelde variabelen?

Resultaten

Tabel 1 toont de eindpercentages behaald door de ASO-leerlingen voor elk van de vier categorieën en geeft de gemiddelde score weer. Tabel 2 toont de percentages en het gemiddelde van de VWO-leerlingen.

	atheneum				college			
	Latijn		niet-Latijn		Latijn		niet-Latijn	
	man	vrouw	man	vrouw	man	vrouw	man	vrouw
spelling woorden	60	60	57	53	60	60	53	57
vervoeging werkwoorden	80	87	70	80	83	87	73	77
woordsoorten	72	66	38	38	74	70	24	48
zinsontleding	70	67	47	53	80	73	33	60
gemiddelde	71	70	53	56	74	73	46	61

Tabel 1: Leerlingen in Vlaanderen

	atheneum				gymnasium			
			niet-Latijn				Latijn	
			man	vrouw			man	vrouw
spelling woorden			57	57			63	60
vervoeging werkwoorden			63	77			83	90
woordsoorten			42	46			72	62
zinsontleding			23	33			43	43
gemiddelde			46	53			65	64

Tabel 2: Leerlingen in Nederland

Worden de eindtermen voor Nederlandse grammatica bereikt?

De testresultaten werden vergeleken met de (overigens vrij vaag geformuleerde) eindtermen opgesteld door de Vlaamse en Nederlandse overheid. Uit die resultaten blijkt dat enkel voor spelling van woorden en vervoeging van werkwoorden de eindtermen bereikt worden, zowel in Vlaanderen als in Nederland. De leerlingen scoren slecht op woordsoorten (vooral in Vlaanderen) en zinsontleding (vooral in Nederland). Zowel de niet-Latijnse mannelijke collegeleerlingen in Vlaanderen als de niet-Latijnse mannelijke atheneumleerlingen in Nederland halen gemiddeld zelfs geen 50 procent voor de volledige toets. Conclusie: behalve voor de leerlingen die Latijn volgen, worden de eindtermen niet of nauwelijks bereikt. En dan hebben we het nog niet over andere onderwijsrichtingen dan (het als meest hoogstaand/prestigieus beschouwde) ASO in Vlaanderen en VWO in Nederland.

Waar liggen de grootste probleemgebieden?

Spelling van woorden veroorzaakt de minste problemen voor de leerlingen. In Vlaanderen en Nederland worden ongeveer dezelfde fouten gemaakt. De meeste problemen situeren zich in de gebieden *c/k/q*, liggend streepje, tussen-*n* en verkleinwoorden (vb. **confiskeren*, **chefkok*, **groentensoep*).

Vlaamse leerlingen hebben problemen met de vervoeging van Engelse werkwoorden (vb. *Ik heb die brief *gefaxed*), terwijl Nederlandse scholieren dan weer meer problemen ondervinden bij werkwoordsvervoegingen in de tegenwoordige tijd (vb. *Moeder *breidt een trui*).

De meeste moeilijkheden komen vooral voor in de categorieën woordsoorten en zinsontleding. Woordsoorten veroorzaken vooral problemen voor de Vlaamse leerlingen, maar ook de Nederlandse leerlingen hebben woordsoorten niet onder de knie. De meeste fouten komen voor bij het benoemen van werkwoorden, voorzetsels, voegwoorden, tussenwerpsels en bijwoorden.

Zinsontleding leidt vooral voor de Nederlandse leerlingen tot problemen, zowel voor de 'Latijnse' als de 'niet-Latijnse' leerlingen. De enige zinsdelen die vlot benoemd worden, zijn onderwerp en persoonsvorm; de andere zinsdelen kunnen meestal gewoon niet correct benoemd worden.

Resultaten afhankelijk van variabelen?

Op basis van de wetenschappelijke literatuur kunnen we verschillende hypothesen opstellen over wie beter scoort op het gebied van grammatica. Zo zouden vrouwen beter scoren dan mannen, studenten Latijn beter dan niet-Latijnse studenten en Nederland beter dan Vlaanderen. En als we de volksmond mogen geloven, dan zouden in Vlaanderen colleges beter scoren dan athenea. De

onderzoekresultaten bevestigen die veronderstellingen maar ten dele.

Tabel 3 toont aan dat vrouwen beter scoren dan mannen op de gebieden vervoeging van werkwoorden en zinsontleding. Voor woordsoorten en spelling van woorden zijn de scores van mannen en vrouwen (bijna) identiek. De gemiddelde score van vrouwen ligt dus iets (maar niet zo spectaculair) hoger.

	man	vrouw
spelling woorden	58	58
vervoeging werkwoorden	75	83
woordsoorten	54	55
zinsontleding	49	55
gemiddelde	59	63

Tabel 3: Vergelijking man/vrouw

Onderstaande tabel 4 geeft weer dat studenten in de Latijnse richting duidelijk betere resultaten behalen op de grammaticatest. Voor elk onderdeel van de test scoren ze aanzienlijk hoger dan hun collega's.

	Latijn	niet-Latijn
spelling woorden	61	56
vervoeging werkwoorden	85	73
woordsoorten	69	39
zinsontleding	63	42
gemiddelde	69	52

Tabel 4: Vergelijking Latijn/niet-Latijn

Tabel 5 toont dat de Vlaamse leerlingen de vervoeging van werkwoorden en (vooral) zinsontleding beter onder de knie hebben dan de Nederlandse leerlingen. In Nederland is de score voor spelling van woorden en benoeming van woordsoorten dan weer iets hoger dan in Vlaanderen. Als we kijken naar het gemiddelde, zien we dat het percentage in Vlaanderen hoger ligt dan dat in Nederland. Dat is vooral toe te schrijven aan het povere resultaat op de deelttest zinsontleding in het Nederlandse VWO.

	ASO	VWO
spelling woorden	58	59
vervoeging werkwoorden	80	78
woordsoorten	54	56
zinsontleding	60	36
gemiddelde	63	57

Tabel 5: Vergelijking ASO/VWO

Een laatste variabele heeft betrekking op de scores voor athenea versus colleges in Vlaanderen. Die scores zijn bijna identiek voor elk onderdeel van de test. Het volksgeloof dat colleges moeilijker zijn en meer kwaliteit bieden dan athenea wordt daarmee dus ontkracht, in elk geval als het gaat om grammatica Nederlands.

	athenea	colleges
spelling woorden	58	58
vervoeging werkwoorden	79	80
woordsoorten	54	54
zinsontleding	59	62
gemiddelde	62	63

Tabel 6: Vergelijking athenea/colleges in Vlaanderen

En dan nu?

Dit onderzoek mag dan kleinschalig zijn wat opzet betreft, de eindresultaten wijzen duidelijk in eenzelfde richting: behalve voor de leerlingen die Latijn volgen worden de eindtermen niet of nauwelijks bereikt, noch in het Vlaamse ASO noch in het Nederlandse VWO. Anno 2008 bevinden we ons overduidelijk in een (grammaticale) laagconjunctuur. Als communicatief talenonderwijs verzoend moet worden met aandacht voor taalstructurele elementen 'wil het onderwijs renderen', dan moet de pendel dringend in de richting van dat taalstructurele (grammatica)onderwijs.

Literatuur

Vandenbroucke, Frank (2005), *De lat hoog voor talen in iedere school. Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken.*

www.frankvandenbroucke.be, klik op *nota's* en dan op blz. 9.

Van Vooren, Valerie (2008), *Grammar education 'in Dutch'. Study of the Dutch grammar level in the final year of secondary education in Flanders and the Netherlands.* Ongepubliceerde masterproef. Departement Vertaalkunde, Hogeschool Gent.

Valerie Van Vooren studeerde dit jaar af als master in de meertalige communicatie aan het departement Vertaalkunde van de Hogeschool Gent. Filip Devos begeleidde haar bij haar scriptie over grammatica-onderwijs.

e-mail: valerievanvooren@hotmail.com en filip.devos@hogent.be